

Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
кафедра суспільних дисциплін та фізичної
культури

Історія державності та культури України

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ
СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ
ВСІХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЮ БАКАЛАВР**

2018
Мукачево

УДК 94:930.85(477)(072)

Розглянуто та рекомендовано до друку Науково – методичною радою Мукачівського державного університету, протокол № від «14» 26. 06. 2018 р.

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри суспільних дисциплін, протокол № 12 від 11 .05. 2018 р.

Укладачі:

О.С. Кухарчук, кандидат історичних наук, доцент,
В.В. Олійник, кандидат культурології, доцент.

Рецензент:

Кобаль В. І. - к. пед.н., доц., завідувач кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти

I-90

Історія державності та культури України: Методичні рекомендації для організації семінарських занять / укладачі: О. С. Кухарчук, В. В. Олійник – Мукачево: МДУ, 2018, 50 с. (2 авт.арк.)

Семінарські заняття з курсу «Історія державності та культури України» є важливою складовою аудиторної, самостійної та індивідуальної роботи. Метою даних методичних рекомендацій є забезпечення студентів описом дисципліни: програмою навчальної дисципліни, планами семінарських занять, рекомендаціями для написання творчих завдань та рефератних робіт, питаннями для поточного та підсумкового контролів, критеріями оцінювання, інформаційними ресурсами.

ЗМІСТ

1. ПЕРЕДМОВА.....	4
2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИ ЗАНЯТЬ.....	7
4. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	8
4.1. Тема 1.....	8
4.2. Тема 2.....	12
4.3. Тема 3.....	17
4.4. Тема 4.....	21
4.5. Тема 5.....	25
4.6. Тема 6.....	29
4.7. Тема 7.....	33
5. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ.....	38
6. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ ..	42
7. ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ	43
8. КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ СТУДЕНТІВ ...	46
9. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS	47
10. ІНФОРМАЦІЙНО – МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	47

ПЕРЕДМОВА

Метою курсу «Історія державності та культури України» є з позиції історичного досвіду формування розуміння сутності історичних перетворень, що відбуваються в сучасній Україні, а також почуття патріотизму, історичної науково-обґрунтованої свідомості; розкриття специфіки української культури, визначення її місця і ролі у сучасному світовому культурному просторі; сприяння збагаченню духовного світу студентів, зростанню інтересу до самостійного творчого осмислення культурної спадщини, власній участі в культурному будівництві в Україні.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- предмет дисципліни, її структуру, категоріальний апарат;
- закономірності та особливості історичного розвитку України в контексті розвитку людської цивілізації;
- основні етапи розвитку історії державності та культури України; їх суттєві характеристики;
- характерні риси сучасної української культури;
- досягнення в різних галузях духовної культури;
- художні стилі та шедеври культури;
- провідних діячів науки та культури, які визначають характер та особливості української культури тієї чи іншої епохи;

Вміти:

- вільно оперувати фактами і хронологічним матеріалом;
- працювати з джерелами;
- об'єктивно оцінювати місце і роль окремих осіб;
- співставляти різні точки зору та обґрунтовувати свою власну.
- відрізнити основні методологічні підходи до визначення суті, змісту та характеру цінностей культури;
- користуватися категоріально-понятійним апаратом теорії культури;
- володіти творчим підходом до аналізу творів мистецтва у контексті певної епохи;
- творчо працювати над прирощенням і вдосконаленням культурно-освітніх знань.

Прослуховування курсу «Історія державності та культури України» забезпечить формуванню у студентів системи компетентностей, які є критеріями оцінки якостей знань з курсу:

- формування розуміння сутності історичних та соціо-культурних перетворень, що відбуваються в сучасній Україні з позиції історичного досвіду;
- почуття патріотизму;
- історичної, науково обґрунтованої свідомості;
- знання про історичне минуле українського народу;
- розуміння сутності історико-культурних процесів, що відбувалися на території сучасної України від доби первісного суспільства до сьогодення;
- розуміння сутності історичних перетворень, що відбуваються в сучасній Україні;
- вміння самостійно шукати, аналізувати та відбирати необхідну інформацію, перетворювати, зберігати та передавати її;
- знання способів взаємодії з оточуючими й окремими людьми та подіями, навички роботи у групі, вміння презентувати себе, свою письмову роботу, ставити запитання, вести дискусію.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Становлення українського етносу. Початки державності на українських землях. Київська русь. Галицько-волинська держава.

Початок цивілізації та найдавніше населення на території України. Формування цивілізованого суспільства. Рабовласницькі держави та грецькі міста-держави в Північному Причорномор'ї та в Криму.

Східні слов'яни на території України. Утворення Київської держави. Суспільно-політичне та господарське життя за часів Київської Русі. Культура Київської Русі. Історичне значення Київської Русі.

Причини феодальної роздробленості Київської Русі. Південно-західні землі-князівства після розпаду Київської держави. Галицько-Волинська держава в 12-14 ст., її місце в історії української державності. Боротьба населення проти іноземних поневолювачів в 12-13 ст. Наш край в 8-13 ст.

Тема 2. Українська державність в умовах великого князівства литовського та речі посполитої. Боротьба українського народу проти польсько-шляхетського гніту

Шовіністична, колонізаторська політика шляхетської Польщі на українських землях і боротьба українського народу проти її здійснення.

Населення українських земель не чинило опору литовським князям. Останні дотримувалися на захоплених землях правила: «Ми старину не рушимо, а новини не вводимо». Місцеві руські феодали зберегли свої володіння. Самі землі – Чернігіво-Сіверщина, Київщина,

Поділля – залишилися автономними. Руська (українська) мова була визнана офіційною. Сфера застосування української мови постійно розширювалася. На розмовну українську мову перекладаються тексти Євангелія, зокрема унікальна пам'ятка української культури – Пересопницьке Євангеліє. У його рукопису чітко виявлені фонетичні, граматичні, лексичні риси живої народної мови XVI століття.

Загарбання земель України іноземними державами. Українське козацтво. Визвольний рух в Україні. Культурне і церковне життя на українських землях в 14 – середині 16 ст. Наш край в 14 – 16 ст.

Тема 3. Хмельниччина (1648–1657рр.). Утворення Української козацько-гетьманської держави. Козацький Гетьманат

Національно-визвольна війна українського народу під проводом Б.Хмельницького: причини, рушійні сили, найважливіші битви. Формування української державності в ході війни. Переяславська Рада, її рішення. Оцінка Переяславської Ради в сучасній історіографії. Гетьманування І.Виговського. Порушення територіальної цілісності України. Епоха «Руїни» на Правобережжі. Слобідська та Лівобережна Україна в 60-80 рр. 17 ст. Розвиток культури в другій половині 17 ст.

Гетьманування Івана Мазепи. Північна війна і Україна. Соціально-економічний розвиток українських земель. Дальший наступ царизму на автономію України. Пилип Орлик та його Конституція. Визвольна боротьба народних мас. Зміни в адміністративно-політичному устрої України в другій половині 18 ст. Розвиток культури у 18 ст.

Тема 4. Знищення російським самодержавством української державності. Національно-державницька думка в період перебування України під владою Російської та Австро-Угорської імперій

Війна Росії з Наполеонівською Францією і Україна. Суспільно-політичний рух у Наддніпрянській Україні. Криза кріпосницької системи господарювання. Діяльність Кирило-Мефодіївського товариства. Економічне і політичне життя на західноукраїнських землях.

Скасування кріпосного права. Реформи 60-80 рр. 20 ст. і Україна. Утвердження капіталістичного ладу. Становлення української нації. Український національний рух. Стан і розвиток культури в Україні.

Економічний розвиток та суспільно-політичний рух в Україні на початку 20ст. Соціально-економічний розвиток та політичне становище західноукраїнських земель. Україна в роки першої російської революції 1905-1907 рр. Столипінська реакція. Україна в роки першої світової війни.

Тема 5. Україна на початку XX ст. Загальнонаціональний визвольний рух в Україні. Відновлення державності українського народу (1917-1921рр.)

Українська національно-демократична революція. Утворення і діяльність Української Центральної Ради. Проголошення УНР. Війна Радянської Росії проти УНР. Україна в період гетьманату. Відновлення УНР і Директорія. Політика Радянської влади в

Україні. Радянсько-польська війна і Україна. Культура і духовне життя в Україні /1917-1920 рр./.

Передумови активізації визвольного руху на західно-українських землях. Проголошення і діяльність ЗУНР. Польсько-українська війна і УГА. Окупація Північної Буковини, Бессарабії і Закарпаття іноземними державами.

Тема 6. Україна в умовах більшовицького тоталітарного режиму (1921–1939рр.). Західноукраїнські землі у складі іноземних держав. Україні в роки Другої світової війни (1939–1945рр.)

УРСР в період нової економічної політики /1920-1928рр./ Україна і утворення СРСР. Сталінська індустріалізація України. Колективізація і розселення України. Голод 1932-33 рр. Громадсько-політичне життя. Стан культури.

Західноукраїнські землі в 1920-39 рр. Україна напередодні трагічних випробувань. Воєнні дії та окупаційний режим на території України. Антинацистський рух Опору. Сучасна оцінка діяльності ОУН-УПА. Культура в роки війни. Наш край в роки другої світової війни.

Успіхи та труднощі повоєнної відбудови народного господарства. Радянізація західних областей України. Суспільно-політичне життя та політична боротьба в Україні.

Тема 7: Національно-визвольний рух в Україні в умовах комуністичного тоталітарного режиму (середина 1950-х– кінець 1980-хрр.). Утвердження Української держави та її розбудова на сучасному етапі

Стан економіки України наприкінці 50-х -в першій половині 60-х рр. Зародження дисидентського руху. Культура і духовне життя. Політико-ідеологічна криза системи. Наростання економічної кризи. Життєвий рівень населення. Кризові явища в культурі. Опозиційний рух. Наш край в 1945-1985 рр.

Новий етап у розвитку національно-визвольного руху. Зростання національної самосвідомості. Народного господарська криза. Наслідки соціальної незахищеності населення. Прийняття Верховною Радою УРСР Акту незалежності України. Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991р. Угода про СНД. Вибори до Верховної Ради України 1994р. Обрання Президентом України Л.Д.Кучми. Конституційний процес і прийняття 28 червня 1996 року Конституції України. Грошова реформа. Зовнішньополітичний курс України. Становище в галузі освіти, науки і культури. Підсумки історичного шляху українського народу. Перспективи для України XXI ст.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарські заняття з курсу «Історія державності та культури України» є важливою складовою аудиторної, самостійної та

індивідуальної роботи студентів. Готуючись до семінарського заняття студент повинен вивчити матеріал теми за лекціями, підручниками, першоджерелами, додатковою навчальною літературою. Перевірити отримані знання, даючи відповіді на запитання для самоперевірки. Підготувати доповідь з теми. Протягом семестру рекомендується виконати одне творче завдання, а також написати один реферат та репрезентувати їх на семінарському занятті. Студент повинен бути готовим до тестового опитування.

Вимоги до учасників семінарського заняття:

- обов’язково прочитати текст конспекту лекції, першоджерела та рекомендовану додаткову літературу;
- підготуватися до виступу на семінарі;
- підготувати відповіді на запитання;
- викладати думки своїми словами, а не завченими фразами, формулюваннями;
- будувати виступ згідно з планом, користуючись конспектом лише в разі цитування першоджерел;
- враховувати, що виступ має складатися з трьох частин: вступу, основної частини і висновку;
- вільно триматися перед аудиторією, грамотно і переконливо говорити;
- брати активну участь в обговоренні всіх питань семінару;
- після відповіді товариша вміти прокоментувати основне положення проблеми, задати йому додаткове запитання;
- для підтвердження або ж спростування тієї чи іншої тези наводити аргументи: цитати з тексту першоджерела, або думки, істинність яких обґрунтована.

На семінарських заняттях використовуватимуться різні форми та методи контролю знань: *усне та письмове опитування, дискусія, захист рефератних робіт та їх обговорення, презентацій творчих робіт, тестові опитування, контрольна робота.*

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1: Тема 1. Становлення українського етносу. Початки державності на українських землях. Київська Русь. Галицько-волинська держава.

У цій темі необхідно розглянути предмет, завдання і концепцію курсу «Історія державності та культури України». Коротко проаналізуємо джерела та історіографію предмета. З’ясуємо етногенез українського народу і перші державні утворення на території України.

Проаналізувати процес становлення, розвитку і занепаду однієї з найбільших держав раннього середньовіччя – Київської Русі.

Згідно запропонованої теми варто поставити за мету з'ясувати відповідь на питання, які сформульовані у «Літописі Руському...». Звідки пішла Руська земля, і хто в ній спершу княжити почав, і як Руська земля постала».

Перша держава східних слов'ян, яку історики називають Київською Руссю, існувала в IX – XIII ст. Це була одна з найбільш розвинутих і економічно процвітаючих держав тогочасної Європи. Найбільшої могутності Русь досягла в XI ст. при князюванні Ярослава Мудрого. За різними підрахунками, Київська Русь мала від 3 до 12 млн. населення і охоплювала територію близько 800 км² (майже половина її – в межах сучасної України).

Необхідно зауважити, що у розвитку культури Київської Русі проявлялися як загальні закономірності, так і національні особливості. Її основа — самобутня культура східнослов'янських племен. Принциповим рубежем у розвитку культури стало прийняття християнства. Значним був вплив візантійської культури. На відміну від Західної Європи, на Русі держава не підпала під владу церкви, і, відповідно, в культурі світські елементи були сильнішими. Намітилася прогресивна тенденція диференціації духовної культури. У відносно короткі терміни Київська Русь зробила величезний крок, вийшовши на загальноєвропейський культурний рівень, а в деяких її сферах перевершивши його. Нові віяння в культурі, більша регіональна своєрідність з'явилися у зв'язку з феодалною роздрібненістю. Однак для закріплення і розвитку культурної динаміки Русь потребувала відновлення політичної єдності. Розвиток цієї культури припинила монголо-татарська навала.

Галицько-Волинське князівство – держава, яка заступила Київську Русь на українській землі. Сформувавшись на західній околиці, вздовж другого шляху “із варяг у греки”, вона зуміла об'єднати навколо себе більшу частину української етнографічної території свого часу. Півтора століття її існування не пройшли безслідно для подальшої долі нашого народу, Галицько-Волинська держава насамперед захистила Україну від передчасної окупації з боку Польщі, а з іншого боку, – припинила асиміляцію українського елемента великоруським. Ця держава, перейнявши національно культурні традиції Київської Русі, свою політичну діяльність розвивала під сильним впливом тих стосунків, які існували в середньовічній Європі. З падінням Києва посередницька роль у торгівлі між Заходом і Сходом переходить до Володимира. Беручи участь у політичних та економічних справах Європи, Галицько-Волинська держава долучалась до духовних інтересів Західної Європи, збагачувала її культурним впливом і збагачувалася сама.

Варто відмітити, що складні та багатогранні процеси походження народів та їхніх культур постійно привертають до себе увагу. За свою багатовікову історію український народ створив велику культуру, зробив значний внесок у світову культуру. Українська культура пройшла

складний шлях. Вона увібрала у себе кращі надбання минулого, збагатилась культурами інших народів. На цьому шляху було багато досягнень та втрат.

План

1. Предмет, завдання і концепція курсу “Історія України”. Джерела та історіографія курсу.
2. Доісторичне минуле України. Початки формування українського етносу та його державності.
3. Ранні форми культури на українських землях.
4. Трипільська культура.
5. Дохристиянська культура стародавніх слов’ян.
6. Племенні союзи східних слов’ян. Початок Української держави.
7. Київська Русь – якісно новий етап у розвитку слов’янської культури.
8. Християнізація – рушій нового культурного процесу.
9. Розпад України-Русі та його причини. Історичне значення Київської Русі.
10. Передумови створення Галицько-Волинського князівства.
11. Королівство Данила Галицького: поміж Золотою Ордою та Заходом.
12. Причини занепаду та значення Галицько-Волинської держави.
13. Архітектура, живопис, прикладне мистецтво, музика.
14. Література, літописання, писемність та освіта, фольклор.

Питання до самоконтролю

1. В чому полягає зв’язок культури Київської Русі та культури античності?
2. Який був культурний зв’язок Київської Русі з Візантією та іншими сусідніми країнами?
3. Чому вважається, що киеворуська культура є якісно новим етапом в розвитку слов’янської культури?
4. Які заслуги перед українською культурою Володимира Великого та Ярослава Мудрого?
5. Дати характеристику основних центрів давньоруської культури.
6. Чому монастирі стали осередками культурного і духовного життя?
7. Яка роль Києво-Печерської лаври у розвитку культури Київської Русі?
8. Чому християнізація стала рушієм нового культурного процесу?
9. Що таке «Руська правда»?
10. Яка ідея «Слова о полку Ігоревім»?
11. Що таке графіті?
12. Який зв’язок культурної спадщини Київської Русі і сучасності?

Завдання для тестової перевірки знань студентів

- 1. Князь, при якому культура Київської Русі досягла найвищого розвитку:**

- а) Володимир Великий;
- б) Ярослав Мудрий;
- в) Володимир Мономах.

2. герой народного епосу, реальна історична особа:

- а) Ілля Муромець;
- б) Добриня Микитич;
- в) Альоша Попович.

3. Правильно розташуйте прізвища:

- а) відомий мандрівник, географ XI ст.;
- б) давньоруський художник;
- в) письменник-публіцист XI ст., перший митрополит з руських;
- г) видатний літописець, батько вітчизняної історії;
- д) співець, виконавець билин та переказів XI ст., якого згадує автор «Слова о полку Ігоревім»;
- е) скульптор, який зробив погруддя Я.Мудрого;
- є) автор опери «Ярослав Мудрий»;
- ж) автор драми «Ярослав Мудрий»: Іван Кочерга, М.М.Герасимов, Адам Бременський, Нестор, Григорій Майборода, Боян, Аліпій, Іларіон.

4. Правильно розташуйте дати:

- а) заснування КиєвоПечерського монастиря;
- б) побудова Софії Київської;
- в) написання «Слова о полку Ігоревім»;
- г) побудова Успенського собору Києво-Печерської лаври;
- д) написання «Повісті минулих літ»;
- е) побудова Троїцької надбрамної церкви Києво-Печерської лаври;
- є) заснування міста Житомира;
- ж) побудова церкви Василя а Овручі;
- з) зруйнування Десятинної церкви;
- и) запровадження на Русі християнства: 1108 рік, 998 рік, 884 рік, 1051 рік, 1190 рік, 1037 рік, 1089 рік, 1240 рік, 1113 рік, 1187 рік.

5. Знайти зв'язок між датами:

- а) 989-996 рр., 6 грудня 1240 рр., 1073-1089 рр., 1941 р., 2000 р.

6. Етнічна культура є базою:

- а) світової культури;
- б) національної культури;
- в) сучасної культури.

7. Види культурної діяльності:

- а) Матеріальна і духовна;
- б) Репродуктивна (копіювальна) і творча (іноваційна);
- в) Культурні традиції і новації.

8. Культурогенез – це

- а) структура культури;
- б) процес зародження і розвитку культури;

- в) антропогенез;
- г) генеза суспільного осмислення культури.

9. Культурогенез пов'язаний передовсім з:

- а) трудовою діяльністю;
- б) аналітичною діяльністю;
- в) знаковою діяльністю;
- г) когнітивною діяльністю.

10. Які сучасні підходи до розуміння культури?

- а) антропологічний, соціологічний, філософський, аксіологічний, семіотичний, праксеологічний, ентелехійний;
- б) цивілізаційний, сутнісний, регіональний, історико-археологічний, часовий, расово-етнічний (національний), ентелехійний;
- в) антропологічний, соціологічний, філософський, цивілізаційний, сутнісний, часовий.

Література

Основна: [12, С.5- 23]; [11,С.4-19]; [9, С.7-20]

Допоміжна:

1. Босенко О.В. Реквієм по ненародженій красі (Дослідження з історії та теорії культури).- К.,1992.
2. Бурдо Н.Б., Відейко М.Ю. Трипільська культура. Спогади про Золотий вік. – К., 2008.
3. Культурне відродження в Україні: історія і сучасність.- Львів. 1993.
4. Мистецтво і етнос. Культурологічний аспект. – к., 1991.
5. Феномен української культури. – К., 1994.
6. Юдкін І. Східно-західні взаємини української культури. Українознавство в розбудові держави. Кн.. І. – К., 1994.

Тема 2. Українська державність в умовах великого князівства литовського та речі посполитої. Боротьба українського народу проти польсько-шляхетського гніту

В даній темі необхідно зосередити увагу на тому, що протягом XIV–XVI ст. древні українські землі стали основою формування ще однієї держави. На жаль, це вже не суто українська держава, йдеться про Литовське князівство. Хто ж вони, литовці? Чому створили державу разом з руськими людьми? Яка доля чекала українців у складі Литовсько-Руської держави? На ці питання робиться спроба відповісти у пропонованій темі.

Необхідно розглянути та проаналізувати шовіністичну, колонізаторську політику шляхетської Польщі на українських землях і боротьбу українського народу проти її здійснення. Головну увагу при цьому звернемо на козацтво як військово-політичну силу, яка відіграла величезну роль в історії України. Представники козацтва виступали ініціаторами та бойовим ядром усіх великих збройних повстань проти

поневолювачів, суспільний козацький ідеал надихав на боротьбу численні маси селянства, міщанства. Неможливо переоцінити внесок Запорізької Січі у державотворчість української нації, розвиток культури, підтримку братств. Важливо дослідити витоки, генезис і значення козацтва в історії України.

Враховуючи це, центральною проблемою теми варто визначити роль запорізького козацтва у становленні державності України, консолідації української нації та створенні її військової організації, що набуває в наш час чи не найактуальнішого значення.

Необхідно зазначити, що у другій половині XIV ст. більша частина українських земель увійшла до складу Великого князівства Литовського. Україна об'єдналася з Литвою в одній державі як рівна з рівною. Самі литовці називали її Велике князівство Литовське, Руське і Жемантійське. Це найповніше відповідало національному та територіальному складу нової держави. Українські, білоруські та частково російські землі становили 9/10 загальної площі князівства. Населення українських земель не чинило опору литовським князям. Останні дотримувалися на захоплених землях правила: «Ми старину не рушимо, а новини не вводимо». Місцеві руські феодалі зберегли свої володіння. Самі землі – Чернігіво-Сіверщина, Київщина, Поділля – залишилися автономними.

В процесі розгляду питань необхідно зауважити, що руська (українська) мова була визнана офіційною. Зауважимо, що у збірнику законів 1565 року зазначено, що нею повинні писатися законодавчі акти, розпорядження, судові присуди, листи до українських магнатів, що стосувалися місцевих справ. Руська мова існувала у двох варіантах – північному (білоруському) і південному (українському). Сфера застосування української мови постійно розширювалася. На розмовну українську мову перекладаються тексти Євангелія, зокрема унікальна пам'ятка української культури – Пересопницьке Євангеліє. У його рукопису чітко виявлені фонетичні, граматичні, лексичні риси живої народної мови XVI століття.

Православна церква зберегла свої позиції в Литовському князівстві. Українські землі під Литовською зверхністю не знали суспільної боротьби на релігійному ґрунті. Володарі Литви виявляли толерантність щодо різних конфесій. Вона сформувалась усюю історією цієї держави, що виступала своєрідним буфером між православним Сходом і католицьким Заходом.

План

1. Перехід українських земель під владу литовських князів
2. Литовсько-Руська держава в кінці XIV ст.– середині XVI ст.

3. Загарбання шляхетською Польщею українських земель. Суспільно-політичне становище України в другій половині XVI – першій половині XVII ст.
4. Виникнення Запорізької Січі. Перетворення козацтва на провідну верству українського народу.
5. Визвольний рух в Україні проти шляхетської Польщі наприкінці XVI – у 30-х роках XVII ст. Боротьба українського народу проти турецько-татарської агресії.
6. Культура України литовсько-польської доби.
7. Розвиток освіти і наукових знань. Церковні братства, братські школи та їх культурно-просвітницька діяльність.
8. Полемічна література, розвиток книгодрукування.
9. Архітектура і образотворче мистецтво України. Ренесансні впливи.

Питання до самоконтролю

1. Звідки йшли впливи на українську культуру в литовсько-польську добу?
2. Як розуміти вислів М.Грушевського про «нашествіє галичан на Київ»?
3. Хто з учених – вихідців з України – дістав титул довговічного громадянина Болоньї?
4. Які позитивні та негативні наслідки мало автономне перебування України в складі Литви та Польщі?
5. Описати роль братств у збереженні та розвитку національної культури.
6. У чому полягає значущість творчості письменників-полемістів: І.Вишенського та М.Смотрицького?
7. Як позначилося виникнення друкарства на розвитку культури та освіти в Україні?
8. Які архітектурні стилі виникають в Україні в цей період під впливом західних традицій? У чому їх специфіка?
9. Які наслідки для розвитку культури Берестейської унії?
10. Що зробили для розвитку української культури князь Костянтин Острозький і Петро Могила?
11. Хто такий Єлисей Плетенецький?
12. Який внесок в українській культурі Мелетія Смотрицького?
13. Яке значення козацтва в розвитку культурного життя України?
14. Якими були культурні надбання Запорізької Січі?
15. Чим пояснюється високий освітній рівень Запорізької Січі?
16. Як здійснювався культурний зв'язок Запорізької Січі з Києвом?
17. Яка роль гетьмана реєстрового козацтва Петра Конашевича Сагайдачного в розвитку української культури?

Завдання для тестової перевірки знань студентів:

1. Розташуйте в хронологічній послідовності вихід в світ таких книг:

- а) «Острозька Біблія»;
- б) «Апостол» у Львові;
- в) Пересопницьке Євангеліє;
- г) слов'янська граматика Мелетія Смотрицького;
- д) перша київська книжка «Часослов»;
- е) «Прогностична оцінка поточного 1483 року» Юрія Дрогобича;
- є) Перші полемічні твори «Ключ царства небесного» і «Календар римський новий» Герасима Смотрицького;
- ж) «Хроніка Польщі» Мартина та Йоахіма Бельських;
- з) Перший словник української мови «Лексиконъ словеноросский” альбо имен толкование» П.Беринди;
- и) Полемічний твір «Пересторога» невідомого автора, що друкувався під псевдонімом Клірик Острозький.

2. Першою науковою установою України вважається:

- а) Львівська братська школа;
- б) Острозька слов'яно-греко-латинська академія;
- в) Києво-Могилянська академія.

3. Ідеологічною основою світогляду доби Відродження являється:

- а) просвітництво;
- б) християнство;
- в) гуманізм.

4. Більша частина українських земель до складу Великого князівства Литовського увійшла у:

- а) II пол.. ХІУ ст.;
- б) II пол.. ХУ ст.;
- в) II пол.. ХVІ ст..

5. Люблінська унія передбачала об'єднання Польщі й Великого князівського Литовського:

- а) Так; б) Ні.

6. Найдосконалішою рукописною книгою, національною святинєю України є:

- а) «Пересопницьке Євангеліє»;
- б) «Требник»;
- в) «Літургійон або служебник».

7. Засновником слов'яно-греко-латинської школи вищого типу в Острозі був:

- а) князь Костянтин Острозький;
- б) Герасим Смотрицький;
- в) Кирило Лукаріс.

8. Київська братська школа була відкрита у:

- а) 1615 р.;

б) 1610 р.;

в) 1620 р.

9. Оригінальною пам'яткою народної поезії другої половини XVI ст.. є:

а) «Пісня про Байду»;

б) «Маруся Богуславка»;

в) «Козак Мамай».

10. Засновником полемічної літератури в Україні в литовсько-польську добу вважають:

а) Павла Русина;

б) Юрія Дрогобича;

в) Станіслава Оріховського.

11. Українська уніатська церква виникла після Бретського церковного собору у:

а) 1555 р.;

б) 1550 р.;

в) 1596 р.

12. Першою друкованою книжкою виданою І. Федоровим була:

а) «Буквар»;

б) «Апостол»;

в) «Острозька біблія».

13. На формування культури Відродження мали вплив:

а) феодальні суспільні відносини;

б) раньобуржуазні суспільні відносини;

в) станово – корпоративні суспільні відносини.

14. Автором першої друкованої книжки, виданої українцем за кордоном був:

а) Павло Русин;

б) Юрій Дрогобич;

в) Станіслав Оріховський.

15. Першим ректором слов'яно-греко-латинської школи вищого типу в Острозі був:

а) князь Костянтин Острозький;

б) Герасим Смотрицький;

в) Кирило Лукаріс.

Література

Основна: [12, С.63- 93]; [11, С.266-294]; [9, С.112-124]

Допоміжна:

1. Антонович О.М. Розповіді про запорозьких козаків. – К., 1991. – 335 с.

2. Баранівський В. Талант служити Україні // Урядовий Кур'єр. – 2002. – 20 квітня.

3. Голобуцкий В.А. Запорожское козацтво. – К., 1957.

4. Грушевський М. Очерки истории украинского народа. – К.: Либидь, 1991.
5. Грушевський М. Історія української козаччини // Вітчизна. – 1989.
6. Грушевський М. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. – К., 1991–1998.
7. Дашкевич Я. Козацтво на Великому кордоні // Український історичний журнал. – 1990. – № 12.
8. Дещинський Л.Є., Панюк А.В. Міжнародні відносини України: історія і сучасність. – Львів, 2002. – Т. 1.
9. Дещинський Л.Є., Панюк А.В. Міжнародні відносини України: історія і сучасність. – Львів, 2002. – Т. 1.
10. Джерела до історії України – Руси. – Львів, 1908. – Т. 8.
11. Дорошенко Д. Нарис історії України: У 2 т. – К., 1991.
12. Вишенський І. Твори. – К., 1986.
13. Жолтовський П.М. Художнє життя на Україні в XVI – XVIII ст.. – К., 1983.
14. Ісаєвич Я.Д. Братства та їх роль у розвитку української культури XVI – XVIII ст. – К., 1996.
15. Ісаєвич Я.Д. Джерела з історії української культури доби феодалізму (XVI – XVIII ст.). – К., 1972.

Тема 3. Хмельниччина (1648–1657рр.). Утворення Української козацько-гетьманської держави. Козацький Гетьманат

В цій темі варто звернути увагу на те, що Національно-визвольна війна українського народу під проводом гетьмана Б. Хмельницького стала переломною подією не тільки вітчизняної, але і європейської історії. Виникла унікальна Українська козацько-гетьманська держава, хоч і не на всій етнічній території, з оригінальним адміністративно-територіальним устроєм, новими соціально-економічними відносинами; змінилася і розстановка сил на континенті.

Необхідно підкреслити, що вище вказані епохальні, передусім національно-революційні зміни відбулися завдяки визначальному впливу найвидатнішого українського гетьмана Б. Хмельницького. Звідси і назва теми, яка займає одне із центральних місць у курсі історії України. Період української історії, що почався після смерті Богдана Хмельницького і привів до упадку створеної ним козацької гетьманської держави, визначається одним страшним словом – «руїна». Її глибинні корені доволі точно визначив Я. Стецько, який писав: «Після Богдана прийшов розкол, бо Москва почала оперувати соціальною демагогією..., а так звана провідна верства, відірвана від народу, захищаючи свої соціальні інтереси, шукала захисту їх або в шляхетській Польщі, або в дворянській Москві. Отже, український нарід був розколений на соціальному підкладі...».

Необхідно зазначити, що в останній чверті XVII ст. настає певна стабілізація політичного і соціально-економічного життя на Україні, зокрема Лівобережній, однак тепер лише як автономної Гетьманщини у складі Московської держави. Але навіть в умовах обмеженої державності українські землі переживають нове піднесення економічного і культурного життя. Проте цей поступальний розвиток був повністю затриманий вже в роки царювання Петра I який, перелякавшись виступу І. Мазепи, остаточно розтоптав автономний статус Гетьманщини.

Варто підкреслити надзвичайну важливість цієї теми, яка впливає насамперед з необхідності об'єктивного висвітлення порушень московським царизмом Березневих статей Б. Хмельницького, розвінчання фальсифікацій російських і радянських "істориків" ролі гетьмана Мазепи в Українській історії, пропонується такий підхід до її висвітлення. Початок XVII ст. в Україні вирізняється активним розвитком освіти. По всій території відкривалися школи різного кшталту. Особливу роль у становленні вищої освіти відіграла Києво-Могилянська академія, створена у 1632 р. в результаті об'єднання лаврської школи, заснованої напередодні митрополитом Петром Могилою, з братською школою, заснованою 1615 р. Іваном Борецьким на Подолі в садибі, подарованій братству Гальською Гулевичівною. Спочатку новоутворений навчальний заклад мав статус колегії, її засновник Петро Могила (1597—1647) був однією з найпомітніших постатей в історії української культури. Він здобував освіту в Львівській братській школі та єзуїтському колегіумі, потім у західноєвропейських університетах. Як просвітитель і релігійний діяч Петро Могила без перебільшення відіграв чи не вирішальну роль у розвитку освіти в Україні напередодні Визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького у 1648—1654 рр. Дбаючи про своє улюблене дітище, київський митрополит завзято добивався, щоб колегія дістала право називатися академією.

Згадуючи вищесказане доречно підсумувати, що ричин цього декілька. По-перше, академія мала вищий за колегію ранг, що прирівнювалося до університету. Як зазначає француз Жан-Бенуа Шерер у книзі "Аннали Малоросії, або Історія козаків-запорожців" (Париж, 1788), "під академією тут слід розуміти те, що ми звичайно називаємо університетом". По-друге, тільки в академії існували богословські класи; тільки академія мала право самоврядування й училищні колонії. По-третє, академія мала стати вогнищем культурної "схизми", освітньо-науковим, літературним центром, який боровся проти полонізації в усіх сферах життя, зокрема духовній.

План

1. Причини, початок і хід національно-визвольної війни українського народу у 1648–1649 рр. Зборівський трактат.
2. Відродження Б. Хмельницьким Української державності. Внутрішня і зовнішня політика гетьмана.
3. Воєнні дії у 1650–1653 рр. Білоцерківський і Жванецький договори.
4. Переяславська Рада та “Березневі статті”, їх характер і наслідки. Історичне значення Хмельниччини Боротьба старшинських угруповань і руїна української козацької державності після смерті Б.Хмельницького.
5. Обмеження автономії України в складі Московської держави. Гетьманщина.
6. Гетьманування Івана Мазепи та нове відродження українських земель на зламі XVII–XVIII ст.
7. Києво-Могилянська академія – центр вітчизняної освіти, науки і культури.

Питання до самоконтролю

1. Де і коли були засновані в Україні колегіуми? Яке було їх завдання?
2. Яким чином українська державність впливала на розвиток української культури?
3. Чому Києво-Могилянська академія стала центром освіти і науки?
4. Яка роль Рафаїла Заборовського у справі розвитку, відродження академії?
5. Назвати тенденції розвитку української культури XVIII ст?
6. Яке значення козацтва в утвердженні культурної самобутності українського народу?
7. Назвати жанри української літератури XVIII ст.
8. В чому виявилась гуманістична спрямованість творчості Г. С. Сковороди?
9. Які риси життя й творчості Г.С. Сковороди відповідають ідеалам античності?
10. Які особливості притаманні музичній творчості композиторів М.Березовського, Д.Бортнянського, А.Веделя?
11. Які особливості барокко? Чим зумовлена поява стилю барокко?

Завдання для тестової перевірки знань студентів

1. У XVIII ст. колегіуми існували в містах України: Полтаві; Харкові; Києві; Переяславі; Чернігові.
2. Знайти зв'язок між датами: 1632р., 1817 р., 1992 р., 1700 р., 1727 р., 1738 р.
3. Козацтво як соціально - активна верства українського суспільства, остаточно сформувалося у:
а) XVI ст..;

- б) XV ст.;
- в) XVII ст.;

4. Найшановнішим християнським святом у козаків було свято:

- а) Різдво Пресвятої Богородиці;
- б) Покрови Пресвятої Богородиці;
- в) Масляниця.

5. У 1576 р. слов'яно-греко-латинську школу вищого типу було засновано у місті:

- а) Турові;
- б) Волинському;
- в) Острозі.

6. Фундатором вищої освіти в Україні вважається:

- а) Михайло Грушевський;
- б) Петро Могила;
- в) Костянтин Острозький;

7. В основі філософських поглядів Г.Сковороди лежить вчення:

- а) про дуалістичність світу;
- б) про три світи;
- в) про чотири благородні істини.

8. Перший вищий навчальний заклад у східних слов'ян називався:

- а) Києво-Могилянська академія;
- б) Слов'яно-греко-латинська школа;
- в) Київська братська школа.

9. Найсамобутнішим українським мислителем XVIII ст. вважається:

- а) Г.С. Сковорода;
- б) І.Гізель;
- в) Ф.Прокопович.

10. Першу міську бібліотеку у 1720 р. було відкрито у :

- а) Острозі;
- б) Глухові;
- в) Києві.

11. Оригінальною пам'яткою народної поезії другої половини XVI ст. є:

- а) «Пісня про Байду»;
- б) «Маруся Богуславка»;
- в) «Козак Мамай».

12. Автором трагікомедії «Володимир», написаної у 1705 р.є:

- а) Г. Каниський;
- б) М. Довталевський;
- в) Ф. Прокопович.

13. Термін «козак» в монгольській хроніці (1240 р.) означав:

- а) самотня людина;
- б) «конвоїр»;

в) вільна людина.

14. Першу велику Січ заснував:

- а) Б. Хмельницький;
- б) С.Наливайко;
- в) Д. Вишневецький.

15. Українську національну революцію в сер. XVII ст. очолив:

- а) І.Мазепа;
- б) С. Наливайко;
- в) Б. Хмельницький.

Література

Основна : [12, С.94- 140]; [11, С.295-324]; [9, С.131-144]

Допоміжна:

1. Андрусак М. Гетьман Іван Мазепа як культурний діяч. – К., 1991.
2. Апанович О. Культура козацтва. Деякі аспекти розвитку культури Запорізької Січі // Українська культура. – 1991. - №1.
3. Білецький П.О. Українське мистецтво другої половини XVII – XVIII ст. – К., 1988.
4. Жолтовський П.М. Український живопис XVII – XVIII ст. – К., 1973.
5. Сковорода Григорій: образ мислителя. – К., 1997.
6. Софронова Л.А. Старинный украинский театр. – Москва, 1995.
7. Ушаков Л. Світ українського бароко. – Харків, 1994.
8. Хижняк З.І. Зв'язки козацтва з Києво-Могилянською академією // Запорізьке козацтво в українській історії, культурі та національній самосвідомості: Матеріали міжнародної наукової конференції. – К., Запоріжжя, 1997.

Тема 4. Знищення російським самодержавством української державності. Національно-державницька думка в період перебування України під владою Російської та Австро-Угорської імперій

Пропонована тема дає можливість зазирнути в суть подій XVIII ст., які розкривають трагічну сторінку історії України – періоду, коли після антимосковського наступу І. Мазепи російські самодержавці крок за кроком підбирали під себе українські землі. До кінця XVIII ст. всі автономні регіони України – Гетьманщина, Слобожанщина і Запорізька Січ – втратили статус автономії, перетворившись на рядові провінції безмежних просторів Російської імперії.

Опираючись на вищезгадане необхідно підкреслити, що період перебування України під владою двох найбільших європейських імперій займає в українській історії особливе місце. XIX ст. стало часом зміцнення ідей самостійництва України, українського національного

відродження. Тому історію українського народу ми розглядаємо на тлі процесів національного відродження. У зв'язку з національним відродженням України в сучасних умовах посилюється інтерес до історії українського національного відродження. Висвітлення цих проблем стає актуальним не лише з пізнавальної точки зору, а й через необхідність виявлення історичного коріння цих проблем та пошуків ефективних шляхів оптимізації їх вирішення.

У XVIII ст. царський уряд проводив в Україні колонізаторську політику, яку започаткував Петро I після Полтавської перемоги. Здійснювались далші кроки щодо ліквідації автономії України. За наполяганням Катерини II останнім гетьман України Кирило Розумовський був змушений у листопаді 1764 р. зректися гетьманства. Для управління Україною знову була зведена Малоросійська колегія, яка отримала назву "Другої". Перша діяла 1722-1727рр.

Друга Малоросійська колегія, що діяла з 1764 до 1786р і була безпосередньо впорядкована сенатові, послідовно викоринювала залишки автономії й самоуправління в Україні. Імператорським маніфестом від 3 серпня 1775 р. було проголошено про скасування Запорізької Січі "із знищенням самого імені запорізьких козаків". В кінці XVIII ст. на Україну поширили систему губернського управління Російської держави, ліквідувавши адміністративний поділ на полки і сотні. Так було покінчено з автономією Лівобережної України.

З 80-х років XVIII ст. почалося масове заселення Півдня України. У 1778 р. було засновано Херсон, 1789 р. - Миколаїв, 1794 р. - Одесу. У другій половині XVII-XVIII ст. вихідці переважно з Лівобережної України освоювали південні рубежі Російської держави, які одержали назву Слобожанщини.

В підсумку варто згадати, що в середині XVIII ст. в Західній Європі досягає свого розквіту Просвітництво. Його характерною рисою було прагнення просвітителів до перебудови всіх суспільних відносин на основі розуму, рівності, справедливості. Головний шлях до прогресу, універсальний засіб удосконалення людини й суспільства вони вбачали в поширенні освіти, вихованні та самовихованні. Важливим стали усвідомлення можливості існування різних поглядів на світ, філософію, мистецтво, мораль, толерантність по відношенню до інших.

План

1. Наступ російського царизму на автономні права Гетьманщини і Слобожанщини
2. Знищення Запорізької Січі
3. Гайдамацькі рухи на Правобережній Україні. Коліївщина
4. Суспільно-політичні рухи та національна думка в Україні у першій половині XIX ст.

5. Західноукраїнські землі під владою Австрійської монархії в першій половині XIX ст. Початок національного пробудження в Галичині
6. Активізація національно-визвольного руху в Україні у другій половині XIX ст. Обґрунтування ідеї самостійності України
7. Суспільно-політичний розвиток західноукраїнських земель у другій половині XIX ст. і нове піднесення визвольних змагань галицьких українців
8. Українська культура на зламі епох (XVIII ст.)
9. Ліквідація автономії України в XVIII ст.
10. Роль українців у творенні імперської культури Росії
11. Форми виявлення класицизму в українській культурі
12. Література та мистецтво в Україні XVIII ст.
13. Українська культура у XIX ст. Народницький період
14. Кирило-Мефодіївське братство і культурно-історичний процес
15. Національне відродження на західноукраїнських землях у XIX ст. «Руська трійця»
16. Вплив Т.Щевченка на дух і свідомість народу.

Питання до самоконтролю

1. В чому полягає вплив української культури на російську?
2. Хто такий Феофан Прокопович?
3. В чому викривальна сила вірша Г.Сковороди «Всякому городу нрав і права»?
4. Що таке "Руська трійця"?
5. Які особливості суспільно-політичного розвитку України в XIX ст. ви можете назвати?
6. У чому виявилось прагнення українців до вкорінення засад національної науки та освіти?
7. Які особливості характерні для розвитку класичної української літератури?
8. У чому виявився творчий геній Т.Г. Шевченка?
9. У чому полягає реалістичний напрям в українській літературі?
10. Що таке класицизм та неокласицизм? Що наближає, а що відрізняє ці стилі? Як вони відобразилися в українській культурі?
11. Які твори української архітектури, скульптури та малярства свідчать про розвиток українського мистецтва у складі Російської та Австро-Угорської імперій?
12. Чому Кирило-Мефодіївське товариство вважалося показником процесу пробудження національної самосвідомості?

Завдання для тестової перевірки знань студентів

1. В кін. XVIII ст. територія України була:

- а) розділена між двома імперіями;
- б) розділена між трьома імперіями;

в) незалежна.

2. При Олександрові І в Російській імперії створюється система освіти, яка складалася з:

- а) двох рівнів;
- б) трьох рівнів;
- в) чотирьох рівнів.

3. Першим ректором Харківського університету став:

- а) В. Каразін;
- б) П. Гулак-Артемівський;
- в) М. Костомаров.

4. Чернівецький університет було відкрито у:

- а) 1875 р.;
- б) 1865 р.;
- в) 1898 р.

5. Ідею літального апарата для польоту в космос запропонував геніальний український винахідник:

- а) І. Мечніков;
- б) М. Курако;
- в) М. Кибальчич .

6. Засновником українознавства у світовій науці вважається:

- а) М. Драгоманов;
- б) М. Костомаров;
- в) Т. Шевченко.

7. До найвідоміших п'єс Г.Квітки-Основ'яненка відносяться:

- а) «Наталка Полтавка», «Москаль-чарівник»;
- б) «Сватання на Гончарівці», «Шельменко-денщик»;
- в) «Пан та собака», «Богдан».

8. Автором пісні «Я русин був, єсьм і буду» є:

- а) О. Духнович;
- б) І. Базилович;
- в) А. Добрянський.

9. Перший «Кобзар» Т.Г.Шевченка був виданий у:

- а) 1840 р.;
- б) 1850 р.;
- в) 1845 р..

10. Постичну драму «Лісова пісня» написала видатна українська письменниця:

- а) Олена Пчілка;
- б) Леся Українка;
- в) Марко Вовчок.

11. Головними центрами театрального життя в Україні в першій половині XIX ст.. стали міста:

- а) Київ, Львів;
- б) Харків, Полтава;

в) Київ, Харків.

12. Спілка художників – реалістів в другій пол. XIX ст. називалася:

а) «Товариство пересувних художніх виставок»;

б) «Нова Україна»;

в) «Живописна Україна».

13. Першу українську оперу написав композитор:

а) М. Лисенко;

б) П. Нищинський;

в) С. Гулак-Артемівський.

14. Демократично-просвітительське літературне угруповання, яке діяло протягом 1833-1837 рр. в Галичині називалося:

а) «Кирило-Мефодіївське братство»;

б) «Руська трійця»;

в) «Громада».

15. Перша в історії України політична національна організація була заснована в:

а) 1845 р.;

б) 1840 р.;

в) 1855 р.

Література

Основна: [12, С.141- 215]; [11, С.325-382]; [9, С.154-170; С.178-195]

Допоміжна:

1. Дещинський Л.С., Панюк А.В. Міжнародні відносини України: історія і сучасність. – Львів, 2002. – Т. 1.

2. Драгоманов М.П. Вибране. – К., 1991.

3. Капелер А. Структура українського національного руху в Російській імперії // Сучасність. – 1992.

4. Касьянов Г. Українська інтелігенція на рубежі XIX – XX століть. Соціально-політичний портрет. – К., 1993.

5. Кирило-Мефодіївське товариство. Т.1. – К., 1990.

6. Коваленко А.Н. Передвижники и Украина. – К., 1979.

7. Лобановський Б.Б., Говдя П.І. Українське мистецтво другої половини XIX ст .. – початку XX ст .. – К., 1989.

8. Нариси історії української інтелігенції: У 3-х т. – К., 1994.

9. «Руська трійця» в історії суспільно-політичного руху і культури України. – К., 1987.

10. Т.Г. Шевченко і українська національна культура // Матеріали наукового симпозиуму. – Львів, 1990.

11. Федченко П.М. Михайло Драгоманов. Життя і творчість. – К., 1991.

Тема 5. Україна на початку XX ст. Загальнонаціональний визвольний рух в Україні. Відновлення державності українського народу (1917-1921рр.)

Розпочинаючи огляд даної теми, необхідно згадати, що 1900–1916 рр. займають особливе місце у вітчизняній історії. Саме у цей період після втрати державності український національно-визвольний рух розвивався з наростаючою силою власне у політичному напрямку. Хоча українські землі залишалися і далі пошматованими між Російською і Австро-Угорською імперіями із певними відмінностями у них, проте ідея Української самостійної соборної держави поступово перетворюється на спільний вирішальний об'єднавчий фактор.

Її реалізація стала можливою в роки Першої світової війни, коли обидві імперії взаємно поборювали і тим самим істотно послаблювали себе. Кожний народ в переломні моменти свого розвитку, коли перед ним постають для вирішення доленосні проблеми, завжди звертається до свого історичного досвіду. Не винятком у цьому був і український народ. Сьогодні, коли історія знову поставила перед нами питання відродження самостійності Української держави, ми повинні особливо пильно вивчати досвід нашого національно-державного будівництва. Як відомо, протягом майже трьох століть поневолена українська державність відродилася у 1917 р. на Наддніпрянській Україні і знайшла своє втілення в Українській Народній Республіці. Важливим чинником в її утвердженні став вихід України на міжнародну арену, налагодження відносин з іноземними державами, проведення самостійної зовнішньої політики.

В контексті розгляду подій варто зауважити, що ав кінці XIX - на початку XX ст. народницька ідеологія вже не знаходила відгуку серед молодшого і більш радикально налаштованого покоління українського національно-культурного руху. Відбувся процес радикалізації цього руху, перехід до активних методів боротьби, почали утворюватися неформальні політичні організації та товариства. Найвідомішим у цей час стало створення студентами влітку 1891р. харківське таємне товариство революційного спрямування "Братство тарасівців". Основними його програмними засадами стали гасла ліквідації національно-політичного гноблення, єдності галицьких та наддніпрянських українців, автономії усіх народностей Російської імперії, запровадження української мови а суспільно-політичне життя, укладах культури та освіти, у родинне життя.

Підсумовуючи вищесказане варто підкреслити, що Перша світова війна – це час трагедій і зростання національної самосвідомості українців, їх готовність до революційного вирішення власних проблем. Українська земля стала ареною бойових дій. Українці були змушені брати участь у цій війні з обох сторін і, не маючи власної держави, захищали чужі інтереси.

План

1. Політичне становище українських земель у складі Російської імперії на початку ХХ ст. Радикалізація національної державницької думки.
2. Українське громадсько-політичне життя в роки російської революції 1905–1907рр. та після її поразки.
3. Західноукраїнські землі під владою Австро-Угорщини 1900–1914рр.
4. Українські землі в роки Першої світової війни (1914–1916рр.).
5. Утворення Української Народної Республіки та її боротьба проти російсько-більшовицької агресії за незалежність.
6. Українська держава за гетьмана П. Скоропадського.
7. Проголошення Західно-Української Народної Республіки.
8. Проголошення соборної Української Народної Республіки і її боротьба за незалежність.
9. Український культурний рух періоду Першої світової війни.
10. Зміни в розвитку української культури.
11. Діяльність на ниві культури Української Центральної Ради.
12. Розвиток української культури при гетьмані П. Скоропадському.

Питання до самоконтролю

1. Якою була національно-культурна політика Центральної Ради та П. Скоропадського?
2. Яким чином після 1917 р. було втрачено для України величезний інтелектуальний потенціал?
3. Хто такий І. Сікорський?
4. Який перший навчальний заклад в Україні одержав статус державного?
5. Як змінилося світорозуміння і світовідчуття людини у ХХ ст.?
6. Які особливості культури ХХ ст. ви можете виділити?
7. Охарактеризувати основні риси боротьби українців на початку ХХ ст. за політично-національну самостійність і власну культуру. Чому цей рух зазнав тоді тяжку поразку?
8. Назвати досягнення української науки й освіти у ХХ ст. Чи були повністю використані можливості їх розвитку? Якщо ні то чому?
9. Назвати найбільш оригінальні й сильні літературно-творчі особистості України ХХ ст.

Завдання для тестової перевірки знань студентів

1. Правильно розташуйте прізвища:

- а) засновник товариства "Просвіта" в м. Олешках на Херсонщині;
- б) перший ректор Української Академії мистецтв;
- в) автор ілюстрації до "Енеїда" І. Котляревського;
- г) ініціатор створення Молодого театру;
- д) міністр освіти та мистецтв в гетьманському уряді.

2. На початку XX ст.. культура України продовжувала розвивати народні демократичні традиції XIX ст:

а) Так; б) Ні;

3. Трьох томну працю «Відродження нації» в 1919 р. написав:

а) М.Куліш;

б) І.Кочерга;

в) В.Винниченко.

4. Український кінематограф з'явився:

а) на поч.. XX ст.;

б) в сер. XX ст;

в) в кін. XX ст.

5. Період творчого злету в українській культурі у 20–х р. XX ст. називають:

а) «авангардизм»;

б) «відродження»;

в) «розстріляне відродження».

6. У 20- х р. XX ст. університети були реорганізовані у:

а) науково – дослідні інститути;

б) профільні інститути;

в) професійно – технічні інститути.

7. Прихильники «теорії боротьби двох культур», яка сформувалася в 20-х р. XX ст. відстоювали, що існує:

а) боротьба між українською і російською культурами;

б) велика відмінність між українською і російською культурами;

в) єдність між українською і російською культурами ;

8. Перша літературна організація, яка з'явилась в 1922 році називалась:

а) «Гарт»;

б) «Плуг»;

в) «Просвіта».

9. Автором пам'ятника Т.Г. Шевченку, який був встановлений у Каневі є:

а) І. Кавалерідзе;

б) М.Манізер;

в) П. Костирко.

10. Всесвітню славу О. Довженку принесли фільми:

а) «Наталка Полтавка», «Запорізька Січ», «Богдан Хмельницький»;

б) «Звенигора», «Арсенал», «Земля»;

в) «Тіні забутих предків», «Захар Беркут», «Вавілон XX».

11. Спроба створити життєвий простір за допомогою нової техніки в архітектурі називається:

а) конструктивізм;

б) раціоналізм;

в) реалізм.

12. Вчених письменників, художників, які відзначалися непримиренністю до ідеологічної диктатури влади у другій пол. ХХ ст. називали:

- а) модерністами;
- б) шестидесятниками;
- в) комуністами.

13. Авангардизм – це термін для позначення:

- а) загальних новаторських напрямів в художній культурі ХХ ст.;
- б) напрямків у мистецтві ХХ ст., які догматично дотримуються усталених канонів;
- в) кризових явищ у філософії, естетиці, мистецтві та літературі кін. ХІХ – поч. ХХ ст.

14. На початку ХХ ст... в художній культурі України відбувався пошук нових форм, який виявився в орієнтації на західноєвропейські процеси – «модернізація», «космополітизм» тощо:

- а) Так;
- б) Ні;

15. Духовна свобода це:

- а) свідомою реалізацією людиною своїх ідеалів;
- б) душою, серцем й розумом народу;
- в) єдністю людського роду.

Література

Основна: [12, С.216- 288]; [11, С.383-437]; [9, С.195-202; С.213-228; С.236-268; С.277- 294]

Допоміжна:

1. Дещинський Л.Є., Панюк А.В. Міжнародні відносини України: історія і сучасність. – Львів, 2002. – Т. 1.
2. Дорошкевич В., Купріянов І. Незалежність України: нова спроба // Літ. Україна. – 1991. – 3 січня.
3. Дорошук Ніна. Культурна діяльність українства між двома революціями (1907-1917 рр.) // Київська старовина. – 2000. - №2.
4. З порога смерті. Письменники України – жертви сталінських репресій // Упорядник О.Г. Мусієнко. – Вип..1. – К., 1991.
5. Касьянов Г.В. Українська інтелігенція 1920-х -30 -х років: соціальний портрет та історична доля. – К., 1992.
6. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960-80-х років. – К., 1995.
7. Курс лекцій з історії України та її державності / За наук. ред. Л.Є. Дещинського. – Львів, 1999.

Тема 6. Україна в умовах більшовицького тоталітарного режиму (1921–1939рр.). Західноукраїнські землі у складі іноземних держав. Україні в роки Другої світової війни (1939–1945рр.)

Розпочинаючи розгляд даної теми, варто наголосити, що визвольні змагання 1917–1921рр. сприяли зростанню національної свідомості українців, соборності наших земель, появі політичної та військової еліти. В ці роки набувався досвід боротьби за свободу і незалежність держави. Події в Україні привернули увагу світової громадськості, мали вплив на політичне життя в Європі та світі. Українська революція розкрила великий потенціал української нації, повернувши її в ряди державних народів світової спільноти, з чим змушені були рахуватися наші супротивники.

Необхідно акцентувати увагу на тому, що незважаючи на поразку і розчленування території України, питання державності стало основним і кінцевим у сучасній українській історії. В лекціях з цієї теми простежується хід подій на українських землях у міжвоєнний період, розкривається національно-визвольна боротьба українського народу проти чужеземного поневолення, показано діяльність національних політичних сил за відновлення Української самостійної соборної держави.

Гегемоністична політика СРСР та нацистської Німеччини призвели до глобального світового конфлікту, в який було втягнуто 61 державу, понад 80 % населення земної кулі. Кровопротитні бої точилися безпосередньо на території 40 країн Європи, Азії, Африки. До армій воюючих сторін було мобілізовано понад 110 мільйонів осіб. Майже 60 мільйонів осіб загинуло у війні, половина з яких припала на цивільне населення. Кожний 7 з тих 60-тимільйонів – наш співвітчизник. Україна,

для якої історія не скупилася на людські трагедії, попіл руйнувань, у моторошному побоїщі війни знову була вдосталь викупана в крові. Однак, незважаючи на величезні жертви, український народ в роки війни перед усією світовою цивілізацією показав зразки безприкладного героїзму і самопожертви в боротьбі за свою свободу, незалежність і державність.

Підсумовуючи розглянутий матеріал потрібно наголосити, що в радянський період української історії завданням держави була підкорена більшовиками освіта. Тут важливим напрямом ставала ліквідація неписьменності населення.

План

1. Утвердження більшовицької влади на східноукраїнських землях на початку 1920-х років
2. Діяльність національних сил у боротьбі за суверенітет Української республіки

3. Радянська Україна в умовах більшовицької тоталітарної системи
4. Західна Україна під владою польського окупаційного режиму
5. Діяльність західноукраїнських політичних сил у боротьбі за Українську самостійну соборну державу
6. Бессарабія, Буковина і Закарпаття у міжвоєнний період. Карпатська Україна та її історичне значення
7. Початок Другої світової війни. Об'єднання українських земель
8. Напад фашистської Німеччини на СРСР та окупація України. Акт відновлення Української держави
9. Рух Опору українського народу проти іноземної окупації
10. Внесок народу України у перемогу над фашизмом. Україна – одна з фундаторів ООН
11. Посилення ідеологізації культури
12. Політика українізації та її вплив на культуру
13. Культурне піднесення 20-х років
14. Становище культури України в 30-х роках. "Розстріляне відродження"
15. Культурне життя в Україні в другій половині 40 - на початку 50-х років

Питання до самоконтролю

1. В чому суть українізації та які її наслідки?
2. Яка робота проводилася щодо культурного й духовного розвитку національних меншин?
3. Що характерним було в 20-х роках для української літератури та мистецтва?
4. В чому полягає ідеологізація культурного життя?
5. Що це за теорія "боротьби двох культур"?
6. Що це за творчий метод радянської культури "соціалістичний реалізм"?
7. Яка сторінка національної культури увійшла в українську історію під назвою "Розстріляне відродження"?
8. Як політичні процеси в Україні в 20-30-х роках відбилися на розвитку української культури?

Завдання для тестової перевірки знань студентів

1. Правильно розташуйте дати:

- а) заснування Державного заслуженого академічного українського народного хору імені Г.Верьовки;
- б) вихід на екрани фільму О.Довженка "Земля";
- в) відкриття у Києві пам'ятника Т.Г.Шевченку;
- г) заснування Української Академії наук;
- д) створення в Києві Державної української мандрівної капели (скорочено - "Думка");

- е) вихід в ефір першої на Україні радіопередачі;
- є) заснування Лесем Курбасом одного з перших українських театрів "Березіль".

2. У 1926-1930 рр. було видано 24 томи творів письменника:

- а) М.Куліша;
- б) І.Кочерги;
- в) В.Винниченка.

3. Перші українські хронікальні фільми були зняті у:

- а) Харкові;
- б) Києві;
- в) Львові.

4. Політика «коренізації» в Україні розпочалася у:

- а) 30 –х р. XX ст...;
- б) 20 –х р. XX ст...;
- в) 40 –х р. XX ст...

5. Лівачька течія в літературі отримала назву:

- а) «пролеткульт»;
- б) футуризм;
- в) символізм.

6. Натхненником «теорії боротьби двох культур», яка сформувалася в 20-х р. XX ст.. був:

- а) лідер компартії І.Сталін;
- б) лідер компартії Д. Лебідь;
- в) лідер компартії В.Ленін

7. Основоположником модерністського напрямку в живописі – «супрематизм» вважають:

- а) Ф.Кричевського;
- б) О.Шовкуненка;
- в) К.Малевича.

25. Головною якістю архітектури XX ст...була:

- а) краса;
- б) користь;
- в) міцність.

8. Восьмирічна освіта стала обов'язковою в СРСР у:

- а) 1957 р.;
- б) 1959 р.;
- в) 1950 р.

9. Менталітет це:

- а) свідомо реалізація людиною своїх ідеалів;
- б) душа, серце й розум народу;
- в) єдність людського роду.

10. Принциповою особливістю української культури XX ст.. є:

- а) визначальна роль геополітичного чинника;
- б) тісний взаємозв'язок економіки, політики, культури;

в) визначальна роль політичного чинника.

11. В українській літературі на поч..XX ст.:

- а) не поєднувалися романтизм і неореалізм з футуризмом і символізмом;
- б) поєднувалися романтизм і неореалізм з футуризмом і символізмом;
- в) панував соціалістичний реалізм.

12. Київська музично – драматична школа на поч.. XX ст.. була заснована:

- а) М. Лисенком;
- б) М.Леонтовичем;
- в) Я. Степовим.

13. Першим українським кінооператором і постановником вважають:

- а) О.Олексієнка;
- б) Д.Сахненка;
- в) Я. Степового.

14. Прихильники «теорії боротьби двох культур» розглядали українську культуру як:

- а) відсталу;
- б) високохудожню;
- в) низькопробну.

15. Модерністський напрямок в живописі, основоположником якого став К.Малевиц називається:

- а) імпресіонізм;
- б) футуризм;
- в) супрематизм.

Література

Основна: [12, С.216- 288]; [11, С.383-437]; [9, С.195-202; С.213-228; С.236-268; С.277- 294]

Допоміжна:

1. Бандера С. Перспективи Української революції. – Мюнхен, 1978.
2. Бульба-Боровець Г. Армія без держави. – Львів, 1993.
3. Дещинський Л.Є., Панюк А.В. Міжнародні відносини України: історія і сучасність. – Львів, 2002. – Т. 3.Енциклопедія Українознавства: В 10 т. – Львів, 1993–2000.
4. Заставний Ф.Д. Українська діаспора. – Львів, 1991.
5. Іващук С.О. По той бік фронту (Антифашистська боротьба на території України, Білорусії та Польщі в роки Другої світової війни). – Львів, 1997.
6. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. – Париж –Нью-Йорк– Львів, 1993.
7. Кручек О.А. Становлення державної політики УРСР у галузі національної культури. – К., 1996.

8. Осташко Т.С. З історії літературно-мистецького життя в Україні за часів Центральної Ради // Український історичний журнал. – 1998. - №3.
9. Чоповський В. Українська інтелігенція в національно-визвольному русі на Західній Україні (1918-1939). – Львів, 1993.

Тема 7: Національно-визвольний рух в Україні в умовах комуністичного тоталітарного режиму (середина 1950-х–кінець1980-хрр.). Утвердження Української держави та її розбудова на сучасному етапі

Розглядаючи дану тему необхідно звернути увагу, що 1950-тіроки Україна вступила, перебуваючи в лещатах апогею нелюдського тоталітарного режиму, який з нечуваною жорстокістю втілювала комуністична партія, зміцнюючи диктатуру. Духовна атмосфера республіки і надалі залишалася отруєною злочинами проти людини, її розуму, волі, гідності. Усе це жахливо впливало на політичний, економічний, духовний стан української нації, її генофонд. Необхідність кардинальних змін в умовах післявоєнного світу розуміла радянська верхівка. Не згасала віра у крах тоталітарної комуністичної системи в очах мільйонів простих людей.

Підсумовуючи вищесказане, варто згадати і про післявоєнний період та «Відлигу» 60-х років в українській культурі. Під час Другої світової війни всю територію України було окуповано німцями. Радянськів владі, яка повернулася в Україну, необхідно було не тільки відбудувати зруйновану промисловість, а й відновити систему освіти, роботу наукових закладів, культурних установ. В умовах, коли Україна стала незалежною державою, набирає сили її культурне відродження.

План

1. Лібералізація суспільного життя в Україні після смерті Й.В. Сталіна та її згорання
2. Зародження та розвиток українського руху опору тоталітарній комуністичній системі
3. Культурне життя в Україні в другій половині 40 - на початку 50-х років
4. Післявоєнний період та "Відлига" 60-х років в українській культурі
5. Культура і духовне життя в Україні часів хрущовської "відлиги"
6. Культурні надбання української діаспори
7. Українська культура в 70-80-х роках
8. Проголошення незалежності Української держави та її міжнародне визнання
9. Розбудова державності України
10. Діяльність Української держави на світовій арені
11. Розбудова державності України на сучасному етапі
12. Культура незалежної України: проблеми та перспективи розвитку. Національно-культурне відродження України

13. Перебудова системи науки
14. Зростання ролі художньої творчості

Питання до самоконтролю

1. Що таке «ждановщина»?
2. Як розвивались культура і духовне життя в Україні часів хрущовської «відлиги»?
3. Що нового принесли в літературу та мистецтво «шестидесятники»?
4. Які мистецькі досягнення української діаспори?
5. Хто такий Григорій Ващенко?
6. Який внесок українства у світову культуру?
7. В чому суть українського національно-культурного відродження?
8. Що є новим в законодавстві України про культуру?
9. Які чинники розвитку української культури та її перспективи?
10. Які риси носить нова соціальна реальність?
11. Які перспективи має українська культура в новій соціальній реальності?
12. Які зміни відбулися в освіті, науці, релігійному житті?

Завдання для тестової перевірки знань учнів

1. В архітектурі ХХ ст. переважала:

- а) функціональна якість;
- б) конструктивна якість;
- в) естетична якість.

2. Єдиним правильним методом у літературі і мистецтві в СРСР було проголошено:

- а) реалізм;
- б) комуністичний реалізм;
- в) соціалістичний реалізм.

3. Середня освіта стала обов'язковою в СРСР у:

- а) 1977 р.;
- б) 1959 р.;
- в) 1950 р.

4. У 1990 р. було посмертно реабілітовано і присуджено державну премію ім. Т.Г. Шевченка поету із Донбаса:

- а) М.Вінграновському;
- б) В. Стусу;
- в) В. Симоненку.

5. Пісні «Пісня про рушник», «Пісня про вчительку», «Стежина» написав український композитор:

- а) П. Майборода;
- б) С. Людкевич;
- в) А. Кос-Анатольський.

6. Дисидентство це:

- а) морально-політична опозиція до панівних у суспільстві ідей та цінностей;
- б) ідейно-регулятивний принцип суспільно-політичного розвитку, що базується на існуванні декількох незалежних думок щодо розуміння буття;
- в) сукупність тенденцій, які визначають стан культури суспільства.

6. Загальною закономірністю суспільного розвитку у XX ст.. є:

- а) визначальна роль геополітичного чинника;
- б) тісний взаємозв'язок економіки, політики, культури;
- в) визначальна роль політичного чинника.

7. Образ «розстріляного відродження» у сучасній публіцистиці і науковій літературі пов'язують із:

- а) Першою світовою війною;
- б) сталінськими масовими репресіями;
- в) громадянською війною.

8. В 1958 р. на Всесвітній виставці в Брюсселі до почесного списку двадцяти кращих фільмів світу всіх часів і народів було включено фільм О.Довженка:

- а) «Звенигород»;
- б) « Земля»;
- в) «Арсенал».

9. Головним наслідком хрущовської «відлиги» (50-60 – ті р.р. XX ст...) стало:

- а) формування генерації молодих українських письменників – «шістдесятників»;
- б) відхід від основних ідеологічних настанов марксизму-ленінізму;
- в) процес реабілітації репресованих діячів більшовицької партії.

10. Широке визнання громадськості отримав фільм режисера С.Параджанова:

- а) «Білий птах з чорною ознакою»;
- б) «Вавілон XX»;
- в) «Тіні забутих предків».

11. Соціокультурна ситуація це:

- а) морально-політична опозиція до панівних у суспільстві ідей та цінностей;
- б) ідейно-регулятивний принцип суспільно-політичного розвитку, що базується на існуванні декількох незалежних думок щодо розуміння буття;
- в) сукупність тенденцій, які визначають стан культури суспільства.

12. Остаточне об'єднання українських земель в кордонах УРСР відбулося:

- а) у 1954 р.. коли до складу було включено Крим;
- б) після Другої світової війни;
- в) у 20-х роках XX ст.

13. Перше об'єднання футуристів в Україні виникло у:

- а) Харкові;
- б) Києві;
- в) Львові.

14. У 1934 р. для всього СРСР була введена обов'язковою:

- а) семирічна освіта ;
- б) початкова освіта;
- в) середня освіта.

15. Шевченківською премією відзначений роман Ліни Костенко:

- а) «Проміння землі»;
- б) «Мандрівне серце»;
- в) «Маруся Чурай».

16. Людина-споживач пропагандистських штампів постає в :

- а) абстракціонізмі;
- б) абсурдизмі;
- в) поп-арті;
- г) соц-арті.

17. Плюралістична модель світу відповідає культурі :

- а) постмодернізму;
- б) бароко;
- в) просвітництва;
- г) модернізму.

18. Позначте дату події, що її стосується цей опис: «Відповідно до конституції Української СРС державною мовою Української Радянської Республіки є українська мова»:

- а) 1985 р.;
- б) 1986 р.;
- в) 1989 р.;
- г) 1991 р.

19. В якому році створено Товариство української мови імені Т. Шевченка та Народний Рух?

- а) 1980 р.;
- б) 1991 р.;
- в) 1984 р.;
- г) 1988 р.

20. Постімпресіонізм характерний для :

- а) суб'єктивізму;
- б) об'єктивізму;
- в) міфотворчості;
- г) ірраціоналізму.

Література

Основна: [12, С.274 - 286]; [11, С.430 - 435]; [9, С. С.297- 320]

Допоміжна:

1. Бойко О.Д. Історія України. Посібник. – 2-ге вид., доп. – К.: Вид. центр “Академія”, 2002. – 656 с. (С.566–647).– Сер. Альмамагер.
2. Віднянський С.В., Мартинов А.Ю. Зовнішня політика України як предмет історичного аналізу: концептуальні підходи та перспек-
3. Денисенко Г. Проблеми збереження пам'яток історії та культури в незалежній Україні. - Незалежність України. - 1997.
4. Дещинський Л.Є., Панюк А.В. Міжнародні відносини України: історія і сучасність. – Львів, 2002. – Т. 1.
5. Культурне відродження в Україні. - К., 1993.
6. Кульчицький С.В. Утвердження незалежної України: перше десятиліття // Український історичний журнал. – 2001. – № 2–4.–
7. Курс лекцій з історії України та її державності / За ред. Л.Є. Дещинського. – Львів, 1999. – С. 313–335.
8. Лановик Б.Д., Лазарович М.В. Історія України: Навч. посібник. –
9. Національна культура в сучасній Україні. - К., 1995.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ

Підготовка написання студентами самостійної творчої роботи є важливою складовою частиною навчального процесу. Під час виконання самостійної роботи студенти мають оволодівати методологією та методикою наукового дослідження, осмислено й критично сприймати пропонувані джерела та наукову педагогічну літературу, навчитися працювати з бібліографією, а також чітко, переконливо, логічно та стилістично правильно викладати свої думки.

Вибір теми

Студент повинен обирати тему, яка найбільш відповідає його особистим інтересам. При обранні теми необхідно враховувати її забезпеченість науково-педагогічною літературою. Остаточний вибір теми фіксується викладачем. Довільна зміна теми студентом не дозволяється. Обравши тему, студент повинен чітко спланувати роботу над нею:

- Ознайомитись з літературою;
- Зібрати матеріал;
- Скласти план роботи;
- Підготувати текст;
- Доопрацювати та перевірити готовий текст.

Підбір літератури і джерел

Після обрання теми необхідно приступити до роботи над джерелами і літературою. Визначення кола необхідних для реферату джерел та літератури треба починати із складання списку опублікованих матеріалів. Для цього використовуються спеціальні

бібліографічні покажчики, які можна знайти у бібліографічних відділах і каталогах бібліотек.

Тематика рефератів

Тема 1. Становлення українського етносу. Початки державності на українських землях. Київська русь. Галицько-волинська держава.

1. Київська Русь – якісно новий етап у розвитку слов'янської культури.
2. Культура і релігія дохристиянської Русі.
3. Перша релігійна реформа Володимира, її значення.
4. Запровадження християнства і його вплив на розвиток культури.
5. Культура Київської Русі та античності.
6. Культура Київської Русі і Візантії.
7. Матеріальна культура Київської Русі.
8. Визначні архітектурні пам'ятки Київської Русі.
9. Основні центри давньоруської культури.
10. Літописання і література Київської Русі.
11. Музична і співоча культура.
12. Усна народна творчість.
13. Монастирі – осередки культурного і духовного життя.
14. Визначні культурно-освітні діячі Київської Русі.
15. Виникнення слов'янської писемності.
16. Культура Київської Русі періоду феодального роздроблення.

Тема 2. Українська державність в умовах великого князівства литовського та речі посполитої. Боротьба українського народу проти польсько-шляхетського гніту

1. Падіння княжої Русі і гальмування поступального розвитку культури.
2. Культурне піднесення в Україні в другій половині XVI ст. як результат пробудження національної самосвідомості.
3. Братства та їх роль у розвитку української культури.
4. Розвиток освіти на українських землях в литовсько-польську добу.
5. Початок книгодрукування в Україні.
6. Українські освітні діячі: Юрій Дрогобич, Костянтин Острозький, Мелетій Смотрицький, Єлисей Плетенецький, Петро Могила.
7. Берестейська церковна унія (1596 р.) і її наслідки для розвитку культури.
8. Література і літописання.
9. Архітектура і образотворче мистецтво XVI – першої половини XVII ст.
10. Усна народна творчість. Історичні пісні її. їх тематика і особливості.
11. Козацтво як феномен світової культури.
12. Культура Запорізької Січі.
13. Культурні зв'язки України з культурними осередками Центральної та Західної Європи.

Тема 3. Хмельниччина (1648–1657рр.). Утворення Української козацько-гетьманської держави. Козацький Гетьманат

1. Києво-Могилянська академія – центр вітчизняної освіти і науки.
2. Розвиток українських освітніх традицій за часів Гетьманщини.
3. Роль гетьмана України І.Мазепи у справі розвитку, відродження академії.
4. Виховання у студентів академії патріотизму, духовності, демократичних ідеалів.
5. Зміст та структура навчального процесу в Києво-Могилянській академії.
6. Діяльність на ниві освіти Петра Могили.
7. Створення Києво-Могилянською академією інтелектуальної, церковної та військової еліти України.

Тема 4. Знищення російським самодержавством української державності. Національно-державницька думка в період перебування України під владою Російської та Австро-Угорської імперій

1. Наукові знання і книгодрукування в період Гетьманщини.
2. Іван Мазепа як культурний діяч.
3. Провідні школи живопису в Україні в XVIII ст.
4. Перенесення центру культурного життя до Росії.
5. Діяльність філософа та письменника Г.С.Сковороди.
6. Реакційна політика царизму щодо української культури у XVIII ст.
7. Музичне мистецтво у XVIII ст. Максим Березовський, «Артем» Ведель, Дмитро Бортнянський.
8. Товариства "Просвіта" імені Т.Шевченка.
9. Інтелектуальний та культурний рух 50-70-х років. Журнал "Основа".
10. Репресивні заходи царського уряду проти української культури, освіти, мови.
11. Культурні здобутки Галичини.
12. Т.Шевченко і його вплив на боротьбу українського народу за національне і соціальне відродження, на формування української самосвідомості.
13. Розвиток освіти, мистецтва, літератури на західноукраїнських землях.
14. Розвиток української літературної мови у XIX ст.
15. Визначні пам'ятники архітектури XIX ст.
16. Образотворче мистецтво у XIX ст. і творчі досягнення українських передвижників.
17. Український музичний фольклор кобзарів, бандуристів і лірників. Остап Вересай.

Тема 5. Україна на початку ХХ ст. Загальнонаціональний визвольний рух в Україні. Відновлення державності українського народу (1917-1921рр.)

1. Національно-культурна політика Центральної Ради та П.Скоропадського.
2. Іван Огієнко і національна вища школа України.
3. Велике відродження просвіт на Наддніпрянщині.
4. Діяльність Молодого театру в Києві.
5. Створення Української Академії наук.
6. Українська культура на зламі століть. Нове національно-культурне відродження на початку ХХ ст.
7. Українське питання в ІV Державній Думі та основні вимоги щодо культурно-національного відродження України.
8. Шевченківський ювілей 1914 р. та його суспільно-політичне значення.
9. Музична культура в ХІХ - на початку ХХ ст.
10. М.В.Лисенко - класик українського музичного мистецтва.
11. І.Франко і розвиток української культури на західноукраїнських землях.
12. Драматургія і театральне мистецтво України у ХІХ - на початку ХХ ст.
13. Українська культура на зламі століть. Нове національно-культурне відродження на початку ХХ ст.

Тема 6. Україна в умовах більшовицького тоталітарного режиму (1921–1939рр.). Західноукраїнські землі у складі іноземних держав. Україні в роки Другої світової війни (1939–1945рр.)

1. Визначальні фактори розвитку культури України в ХХ ст.
2. Національно-культурне піднесення, його суперечності й трагічний обрив (20-30-ті роки ХХ ст.)
3. Політика українізації та її вплив на культуру.
4. Культурний розвиток національних меншин.
5. Здобутки і трагічні сторінки літератури. «Розстріляне відродження».
6. Посилення імперської політики в СРСР, початок тоталітарного наступу на українську національну культуру та інтелігенцію.
7. Міфологія радянського тоталітаризму.
8. О.Довженко - кінорежисер, драматург, письменник.

Тема 7. Національно-визвольний рух в Україні в умовах комуністичного тоталітарного режиму (середина 1950-х–кінець 1980-хрр.). Утвердження Української держави та її розбудова на сучасному етапі

1. «Шістдесятники» у літературі та мистецтві.
2. Культура українського зарубіжжя.

3. Внесок українства у світову культуру.
4. Основні проблеми культурного життя в сучасних умовах.
5. Перспективи розвитку культури в Українській державі.
6. Культура в часи перебудови та становлення незалежності України.
7. Формування у літераторів та митців нового політичного та естетичного мислення.
8. Нові явища і тенденції у літературі, театрі, живописі, музиці, кіноматографі.
9. Повернення народу раніше заборонених писемницьких імен і творів, ознайомлення з культурним і науковим надбанням українського зарубіжжя.
10. Визначні митці та літератори нового політичного та естетичного мислення, їх художні доробки (80-ті роки ХХ ст. - початок ХХІ ст.).
11. Сучасне українське національно-культурне відродження.
12. Українська культура і культура народів, що проживають в Україні.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ

Підготовкою реферату вважають написання певного тексту, пов'язаного як із індивідуальною роботою студентів, так і з аналізом додаткової літератури, а також виступ на основі цього тексту на семінарі. Щоб реферат був змістовним, необхідно приділити увагу добору матеріалу. А для цього рекомендується використати не одне джерело, а декілька. Перш за все потрібно з'ясувати, яка існує література з теми реферату, скласти її список. Користуючись різними каталогами (алфавітним, систематичним, тематичним), бібліографічними виданнями, довідковою літературою.

Структура та обсяг реферату, особливості викладу матеріалу Реферат, як і доповідь, включає в свою структуру три частини: вступ, основну частину і висновок.

Вступ. Цей компонент не потребує цитувань (хоч вони допускаються), великої кількості абстрактних розмірковувань і великого обсягу. Обов'язково виділити предмет опису, обґрунтувати тему, яку висвітлює в рефераті, вказавши на науковців, які працювали над даним питанням, назвати їх праці. Це треба робити чітко і логічно, щоб обсяг вступу не перевищував 15 % від обсягу роботи (1 сторінка).

Основна частина. Тут немає особливих регламентацій. Головне, щоб написати реферат самостійно. Сміливо використовуйте цитати як для підтвердження, так і для спростування. Цитований матеріал в основній частині, незалежно від форми цитування — дослівного (в лапках), світоглядно-змістового (своїми словами з зазначенням авторства матеріалу, який використовується), не повинен перевершувати 30 % реферату. Загальний обсяг основної частини становить приблизно 7-8 сторінок.

Висновки. Це – підсумок реферату. Тут потрібна чіткість, точність, лаконічність. Формулюються основні висновки із всього сказаного, вказуються питання, які вдалося висвітлити більш-менш повно, та ті, які потребують подальшої роботи. Жодних цитат, припущень, розмірковувань. Конкретні висновки можна нумерувати.

Список використаної літератури. Укладається за алфавітним порядком. Наприклад:

1. Бокань В. Історія культури України: Навч. посіб. – Київ: МАУП, 2001.
2. Войтович В. Українська міфологія. – Київ: Либідь, 2002.
3. Греченко В. Історія світової та української культури: Підручник. / За ред. з. Греченко В. – Київ: Літера, 2000.

Обсяг реферату: 10-12 с. (формат А4).

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

1. Східні слов'яни на території України. Розселення і заняття східних слов'ян. Культура і вірування.
2. Утворення Київської держави, її соціально-економічний і політичний розвиток у 9-10 ст.
3. Київська держава у період правління Володимира Святославовича. Запровадження християнства на Русі та його значення в духовному розвитку суспільства і державотворення часів Київської Русі.
4. Київська держава в період правління Ярослава Мудрого. Внутрішня та зовнішня політика князя.
5. Культура Київської Русі. Історичне значення Київської держави.
6. Феодальна роздробленість Київської Русі. Південно-західні землі-князівства на території України. Відособленість української народності. Власна етнічна назва "Україна".
7. Галицько-Волинська держава і її місце в історії України.
8. Українські землі під владою іноземних держав у 14-середині 17 ст.
9. Виникнення українського козацтва. Запорізька Січ - козацька республіка. Місце і роль козацтва в історії українського народу.
10. Культура українського народу 16 - 17 ст.
11. Гетьман Петро Сагайдачний і його роль в історії українського народу.
12. Причини, початок, характер і рушійні сили Української національної революції 1648-1676 рр.
13. Формування української державності в ході подій 1648- 1676 рр.
14. Богдан Хмельницький - видатний політик, талановитий воєначальник і дипломат.
15. Доба Мазепи в історії України.

16. Пилип Орлик і його Конституція 1710 р. Основні положення Конституції.
17. Процес ліквідація російським царизмом автономії Гетьманщини та козацтва..
18. Поділи Польщі у другій половині 18 ст. і нове розчленування України.Входження Північного Причорномор'я та Криму до складу Росії. Заселення і господарський розвиток Півдня України.
19. Українська культура у 18 ст.
20. політичні процеси в Наддніпрянській Україні в першій половині 19 ст.
21. Утворення і діяльність Кирило-Мефодіївського товариства - першої української політичної нелегальної організації.
22. Місце і роль Т.Г.Шевченка в українському національному відродженні. Характеристика найважливіших творів Т.Г.Шевченка.
23. Стан і розвиток культури в Україні в першій половині 19 ст.
24. Національне відродження на західноукраїнських землях в першій половині 19 ст. Події революції 1848-1849 рр. на західноукраїнських землях.
25. Царські реформи 60-70 рр. 19 ст. і особливості їх проведення в Україні.
26. Український національний рух в Наддніпрянщині в другій половині 19 ст.
27. Суспільно-політичний рух на західноукраїнських землях у другій половині 19 ст. "Народовство" і "Москвофільство" - дві суспільно-політичні течії.
28. Роль І.Я.Франка в суспільно-політичному русі на західноукраїнських землях. Заснування Української радикальної партії і висунення ідеї самостійної України.
29. Розвиток культури в Україні у другій половині 19 ст.
30. Український національний рух на початку 20 ст. Утворення українських політичних партій та їх програмні вимоги.
31. Україна в роки революції 1905-1907 рр.
32. Столипінський режим в Україні. Шовіністичний наступ проти українського національного руху. Столипінська аграрна реформа.
33. Україна в планах імперіалістичних держав напередодні і під час першої світової війни.
34. Воєнні дії на території України в 1914-1916 рр.
35. Лютнева буржуазно-демократична революція в Росії і початок української революції. Утворення Української Центральної Ради /УЦР/.
36. Боротьба УЦР за автономію України. 1 та 2 Універсали УЦР.
37. Проголошення Української Народної Республіки /3 Універсал/: передумови прийняття, зміст, значення.

38. Причини конфлікту УЦР з Раднаркомом Росії. Перша війна Радянської Росії проти УНР та її наслідки.
39. Проголошення державної самостійності УНР.
40. Берестейський мирний договір: причини укладення, зміст, значення.
41. Переворот 29 квітня 1918 р. і утворення гетьманської держави П.Скоропадського. Внутрішня і зовнішня політика П.Скоропадського.
42. Відродження УНР. Директорія, її внутрішня та зовнішня політика. Причини поразки.
43. Національно-визвольний рух на західноукраїнських землях в 1918-1919 рр. Утворення ЗУНР. Акт злуки УНР і ЗУНР.
44. Утвердження УРСР, формування більшовицького тоталітарного режиму в Україні.
45. Міжнародне і внутрішнє становище УРСР в період НЕПу (1921-1928 рр.).
46. Україна і акція утворення СРСР.
47. Культурне будівництво в Україні в період НЕПу (1921-1928).
48. Сталінська індустріалізація України.
49. Курс на суцільну колективізацію сільського господарства і розселення в Україні.
50. Голодомор в Україні 1932-1933 рр. Причини і наслідки.
51. Становище у сфері культури в 30-х рр. Кінець українізації.
52. Громадсько-політичне життя в Україні в 20-х і 30-х рр.
53. Західноукраїнські землі в 1920-1939 рр.
54. Закарпаття напередодні другої світової війни. Карпато-Українська держава. Августин Волошин - президент Карпатської України.
55. Західна Україна та геополітичні інтереси СРСР і фашистської Німеччини напередодні другої світової війни. Возз'єднання західноукраїнських земель з УРСР. Обставини і наслідки.
56. Військові дії на Україні червень 1941 - листопад 1942 рр.
57. Фашистський окупаційний режим в Україні.
58. Радянський підпільний і партизанський рух в Україні в роки війни.
59. Діяльність ОУН-УПА в роки другої світової війни. Сучасна оцінка діяльності ОУН-УПА.
60. Перемога Червоної Армії під Сталінградом і наступальні операції радянських військ по визволенню Лівобережної України в 1943 р.
61. Наступальні операції Червоної Армії в 1944 р. і визволення України від фашистських окупантів. Вклад українського народу в перемогу над фашизмом.
62. Визволення Закарпаття Червоною Армією і возз'єднання його з УРСР.
63. Становище в Україні після закінчення другої світової війни. Голод 1946-1947 рр. Труднощі відбудови народного господарства.

64. Соціально-економічні та політичні перетворення, розгул сталінських репресій в західноукраїнських областях в післявоєнний період.
65. Спроби застосування економічних методів господарювання в 50-х - першій половині 60-х рр. в Україні.
66. УРСР на міжнародній арені після другої світової війни.
67. Суспільно-політичне життя в Україні в період часткової лібералізації (1954-1964 рр.).
68. Соціально-економічний розвиток України в період загострення кризи радянської системи (1965-1988 рр.).
69. Суспільно-політичне життя в Україні в період загострення кризи радянської системи (1965-1988 рр.).
70. Дисидентський рух в Україні.
71. Суперечливий характер розвитку культурного і духовного життя в Україні (друга половина 60-х - перша половина 80-х рр.).
72. Розпад СРСР і відродження незалежності України.
73. Розгортання державотворчих процесів в незалежній суверенній Україні. Прийняття Конституції України 28 червня 1996 року.
74. Соціально-економічні проблеми в Україні після проголошення її незалежності. Досягнення і упущення у реформах в Україні.
75. Україна на міжнародній арені після здобуття нею незалежності. Основні напрямки зовнішньої політики України на сучасному етапі.
76. Історія української національної символіки. Сучасна символіка України

КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ СТУДЕНТІВ

Оцінка “відмінно” (90-100, А, високий, творчий рівень компетентності) – студент опрацював основну і додаткову літературу, виявив глибоке і всебічне знання програмового матеріалу, вільно оперує теоретичним матеріалом, вміє працювати з джерелами, виконав індивідуальне завдання, вміє творчо використовувати набуті знання, обґрунтовує свою думку.

Оцінка “добре” (82-89, В достатній, конструктивно – варіативний рівень компетентності) – студент опрацював основну і частково додаткову літературу, виявив глибоке і всебічне знання програмового матеріалу, вільно оперує теоретичним матеріалом, вміє працювати з джерелами, виконав індивідуальне завдання, вміє творчо використовувати набуті знання, обґрунтовує свою думку.

Оцінка “добре” (75-81, С достатній, конструктивно – варіативний рівень компетентності) – студент опрацював основну і знайомий з додатковою літературою, виявив достатнє знання програмового матеріалу, оперує теоретичним матеріалом, вміє

працювати з джерелами, творчо використовувати набуті знання, але не в повному обсязі виконав індивідуальне завдання.

Оцінка “задовільно” (69-74, D середній, репродуктивний рівень компетентності) – студент опрацював основну і знайомий з додатковою літературою, виявив достатнє знання програмового матеріалу, але не в повному обсязі виконав індивідуальне завдання.

Оцінка “задовільно” (60-68, E середній, репродуктивний рівень компетентності) – студент знайомий з основною літературою, виявив посередні знання основного програмового матеріалу; розуміє зміст основних понять і категорій дисципліни, але не виконав індивідуальне завдання.

Оцінка “не задовільно” (35-59, FX низький, рецептивно – продуктивний рівень компетентності) – студент виконав основні види робіт, передбачені робочою програмою, але продемонстрував прогалини в знанні основного програмового матеріалу, недостатньо оперує категоріями та фактичним матеріалом дисципліни.

Оцінка “не зараховано” (0-34, F низький, рецептивно – продуктивний рівень компетентності) – студент не виконав всі основні види робіт, передбачені робочою програмою, виявив незнання основного програмового матеріалу, зовсім не володіє категоріями та фактичним матеріалом дисципліни.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Інтерваль на шкала	Оцінка в балах за шкалою ЄКТС	Оцінка ЄКТС	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою
				для екзамену
4,51-5,00	90-100	A	Високий (творчий)	відмінно
4,01-4,50	82-89	B	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре
3,51-4,00	75-81	C		
3,16-3,50	69-74	D	Середній (репродуктивний)	задовільно
2,51-3,15	60-68	E		
1,51-2,50	35-59	FX	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно з можливістю повторного складання
0,00-1,50	0-34	F		незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Література

Основна

1. Асеев Ю.С. Джерела. Мистецтво Київської Русі. – К., 1980.
2. Баранівський В. Талант служити Україні // Урядовий Кур'єр. – 2002. – 20 квітня.
3. Брайчевський М.Ю. Утвердження християнства на Русі. – К., 1988.
1. Бурдо Н.Б., Відейко М.Ю. Трипільська культура. Спогади про Золотий вік. – К., 2008.
2. Вагнер Г.К., Владышевская Т.Ф. Искусство Древней Руси. – М., 1993.
3. Василенко Г.К. “Руси”. – К., 1990.
4. Высоцкий С.А. Древнерусские надписи Софии Киевской XI—XIV вв. – К., 1966.
5. Галицько-Волинський літопис // В кн.: Літопис Руський (за Іпатським списком). – К.: Дніпро, 1989.
6. Голобуцкий В.А. Запорожское козацтво. – К., 1957.
7. Грушевський М. Очерки истории украинского народа. – К.: Либидь, 1991.
8. Грушевський М. Історія української козаччини // Вітчизна. – 1989.
9. Грушевський М. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. – К., 1991–1998.
10. Грушевський М. Звичайна схема “руської” історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства // Пам'ятки України. – 1991. – № 3.
11. Дашкевич Я. Козацтво на Великому кордоні // Український історичний журнал. – 1990. – № 12.
12. Дециньський Л.Є., Панюк А.В. Міжнародні відносини України: історія і сучасність. – Львів, 2002. – Т. 1.
13. Дециньський Л.Є., Панюк А.В. Міжнародні відносини України: історія і сучасність. – Львів, 2002. – Т. 1.
14. Джерела до історії України – Русі. – Львів, 1908. – Т. 8.
15. Дорошенко Д. Нарис історії України: У 2 т. – К., 1991.
16. Ефименко А.Я. История украинского народа. – К.: Либидь, 1990.
17. Козира Є. Українська та зарубіжна культура: Навчальний посібник. - Київ: Здоров'я, 2001.
18. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: Навчальний посібник. Дopusнено Міністерством освіти і науки України для студентів вузів. - Київ: ЦУЛ, 2002.
19. Кордон М.В. Історія української культури: навч. посіб. – Львів: Магнолія 2006, 2011. – 336 с.
20. Крип'якевич І. Історія української культури./ За ред. Крип'якевича І. - Київ: Либидь, 1999.
21. Крип'якевич І. Історія української культури . / За ред. Крип'якевича І. - Київ: Либидь, 2000.- 656 с.

22. Культурологія: Навчальний посібник. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України./ За ред. Пічі В.М. - Львів: Магнолія плюс, 2003.
23. Левчук Л.І. Історія світової культури: Навчальний посібник. / За ред. Левчук Л.І. - Київ: Либідь, 2000.
24. Лобас В.А. Українська і зарубіжна культура: Навч.посіб. - Київ: МАУП.
25. Шаров Ш. Сто видатних імен України. - Київ: Альтернативи, 1999.
26. Шевнюк О.Л. Українська та зарубіжна культура: Навч. посіб. для студ. вузів. -Київ: Знання-Прес, 2002.
27. Шейко В.М. Історія української художньої культури: Підручник для студентів вузів мистецтва та культури. / За ред. Шейко В.М., Гаврюшенко В.А., Кравченко О.В.. -Харків: ХДАК, 1999.

Методичне забезпечення дисципліни

1. Капітан Л.І. Опорні конспекти лекцій з дисципліни «Історія України».
2. Кухарчук О.С. «Історія української культури» опорний конспект лекцій з дисципліни для студентів денної та заочної форм навчання всіх спеціальностей/О.С. Кухарчук.– М.: МДУ. – 2012. – 138 с.
3. Кухарчук О.С. Матеріали для самостійної роботи студентів.
4. Олійник В.В., Кухарчук О.С. Завдання для поточного і модульного контролю з дисципліни «Історія української культури» для студентів денної форми навчання / В. В. Олійник, О. С. Кухарчук.– Мукачєво: МДУ. – 2015. – 43 с.
5. Міщур Т.Л., Олійник В. В. Історія української культури. Методичні рекомендації для організації семінарських занять для студентів денної форми навчання. / Т. Л. Міщур, В. В. Олійник.– Мукачєво: МДУ. – 2016. – 61 с.

Інформаційні ресурси

1. Висоцький О.Ю. Історія української культури/ навчальний посібник. — Дніпропетровськ: НМетАУ, 2009. – 130 с. – Режим доступу : http://botanchik.at.ua/publ/uchebniki_pidruchniki/istorija_ukrajinskoji_kultur_i/visockij_o_ju_istorija_ukrajinskoji_kulturi_navchalnij_posibnik_dniropetr_ovsk_nmetau_2009_130_c/147-1-0-355
2. Дроздова О. В. Історія української культури : Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни студентами I курсу. – Полтава, 2010. – 145 с. – Режим доступу : http://umsa.edu.ua/lecture/philosophy/kaf_philosofdrozdovbook.pdf
3. Шейко В. м. , Тишевська Л. Г. Історія української культури Навч. посібник/ Наук. Ред.. В. М. Шейко. . – К.: Кондор, 2006.– 264 с.– Режим доступу:http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CBwQFjAA&url=http%3A%2F%2Ffrivneosvita.org.ua%2Fmethod_kabinet%2Fbiblioteka.php

ІСТОРИЯ ДЕРЖАВНОСТІ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Методичні вказівки для організації семінарських занять
Укладачі: О. С. Кухарчук, В. В. Олійник

Тираж 10 пр.

Свідоцтво про внесення суб`єкта видавничої справи до
державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 4916 від 16.06.2015 р.

Редакційно-видавничий відділ МДУ,
89600 м. Мукачєво, вул. Ужгородська. 26

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>